

דמאי
פרק ה'

מפריש מן החיוב על החיוב, דקסבר יש בלילה בדבר היבש. אבל פרוסות של לחם ופלחי דבילה אין נבללין, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב.

אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהמתנה מרובה. אבל בזמן שהמתנה מועטת, מעשר מפל אחד ואחד.

בזמן שהמתנה מרובה - בזמן שהכל נותנין מתנה מרבה, שקל המתנות שוות, אז מועלת בלילה.

אבל בזמן שהמתנה מועטת - כלומר: שמתנה אחת מעוטה מחברתה, לא מהניא בלילה, דדילמא כל חד וחד לא מתרמי דידיה, ותישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט. כך נראה פירוש משנה זו בירושלמי.

ד הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו שניה, לא יעשר מזה על זה, אפילו מאותו הסוג, אפילו מאותו המין. ונאמן הסיטון לומר משל אחד הם.

סיטון - סוחר הלוקח תבואה מבעלי בתים הרבה ביחד, ומוכר לאחרים במידה גסה.

לא יעשר מזה על זה - דשמא מה שלקח ממנו בשניה, מאדם אחר קנאו, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב.

ואפילו מאותו הסוג - כלומר: מאותה קופה. ודומה לו במסכת פלים (פרק ט"ז משנה ג') "הסוגים הגדולים".

ואפילו מאותו המין - דשניהם שחמתית או שניהם לבנה.

דמאי
פרק ה'

ד הלוקח מן הפלטר, מעשר מפל טפוס וטפוס - דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר מאחת על הכל.

פלטר - הוא הלוקח מן הנחתומים פפרות הרבה בבת אחת, ומוכרן אחר כך בשוק אחד אחד.

מעשר מפל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר - דסבירא ליה לרבי מאיר פלטר מתרי תלתא נחתומי זבן, ואנו אומרים דפוס זה קנה מנחתום אחד והשני מנחתום אחר.

ורבי יהודה סבר פלטר מחד נחתום זבן, ואף על פי שהם משני דפוסים, כולן מנחתום אחד הן. הילכך אם כולן משל אמש או משל היום, מעשר מאחד על הכל, כדין נחתום.

ומודה רבי יהודה בלוקח מן המנפול, שהוא מעשר מפל אחד ואחד.

מנפול - קונה מן פלטרין הרבה ומוכר לאחרים, וכיון שהוא רגיל לקנות מאנשים הרבה, הלוקח ממנו מעשר על כל אחד ואחד. והלכה כרבי יהודה.

ד הלוקח מן העני, וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבילה, מעשר מפל אחד ואחד.

הלוקח מן העני - המחזר על הפתחים.

פלחי דבילה - חתיכות של דבילה.

ובתמרים ובגרוגרות, בולל ונוטל.

בולל ונוטל - דורס התמרים או הגרוגרות ומערבן יחד, והן נבללים ומתערבים, ונמצא

דמאי
פרק ה'

מוכרין אותן. דאף על פי דקשאוכלין פירותיהן, עישורי מעשרי, כשמוכרין אינן מעשרין, דלא חיישי על "לפני עור לא תתן מכשול".

רבי אליעזר אוסר משל כותים על של כותים.

רבי אלעזר אוסר משל כותים על של כותים - דזמנין דמעשר לנפשיה, ונמלך ומוכרו, ושמא האחד מעושר והאחד לא, ונמצא מפרש מן הפטור על החיוב. ובזמן הזה הכותים עשאו כנכרים גמורים לכל דבריהם.

עציץ נקוב הרי זה כארץ.

עציץ נקוב - כלי ששמימין בתוכו עפר וזורעים בו, אם נקוב כדי שורש קטן, שהוא פחות מפזיזת, הרי הוא כארץ, ופירותיו טבל גמור דאורייתא.

תרם מהארץ על עציץ נקוב, מעציץ נקוב על הארץ, תרומתו תרומה.

תרם מן הארץ - אפילו לכתחילה נמי מצי לתרום, ומשום סיפא נקט לשון דיעבר.

משאינו נקוב על הנקוב, תרומה, ויחזור ויתרום. מן הנקוב על שאינו נקוב, תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות.

תרומה ויחזור ויתרום - דמן הפטור על החיוב הפריש, ולא תרומה היא, הילכך יחזור ויתרום. ומכל מקום, כיון שקרא לה שם תרומה, נותנה לפה, דלא לייתי לזלוולי בתרומה.

ואין צריך להוציא עליה תרומה ומעשר כמו בסיפא, משום דמדאורייתא לאו טבל הוא, אבל מן הנקוב על שאינו נקוב, דמן החיוב על הפטור הפריש, התרומה הויא טבל דאורייתא. הילכך לא יאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות.

תרם מן הדמאי על הדמאי, מדמאי על הדמאי, תרומה, ויחזור ויתרום.

מן הדמאי על הדמאי - דילמא האי מעושר, והאי לא מעושר.

דמאי
פרק ה'

ואם אמר הסיטון דמאדם אחד קנה, נאמן.

הלוקח מבעל הבית וחזר ולקח ממנו שניה, מעושר מזה על זה, אפילו משתי קופות, אפילו משתי עיירות.

מעושר מזה על זה - דכולו מעושר או כולו אינו מעושר. ובלבד שיהיה ממין אחד ובתוף שנתו, שאין תורמין משל שנה זו על של שנה אחרת.

בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק - בזמן שמביאין לו מגנותיו, מעושר מאחת על הכל, ומגנות אחרות מעושר מכל אחד ואחד.

ומגנות אחרות מעושר מכל אחת ואחת - דבעלי הגנות, שמא זה עישר וזה לא עישר.

הלוקח טבל משני מקומות, מעושר מזה על זה, אף על פי שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך.

משני מקומות - ששני המוכרים הודיעוהו שהוא טבל.

אלא לצורך - כגון שנתערב לחבירו חולין מועטין בטבל מרובה, שאין לטבל זה תקנה עד שייעשר עליו ממקום אחר.

ודוקא לחבר מותר למכור טבל, אבל לא לעם הארץ. ועם הארץ שנתערב לו חולין בטבל, כיצד הוא עושה? הולך אצל חבר, והוא לוקח לו טבל ממקום אחר ומעשר לו.

מעשרין משל ישראל על של נכרי, משל נכרי על של ישראל, משל ישראל על של כותים, משל כותים על של כותים.

משל ישראל על של נכרי - האי תנא סבר אין קנזן לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, ורבי מאיר היא. ואינה הלכה, דקנימא לן יש קנזן לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, דכתיב (ויקרא כ"ה כג) "והארץ לא תמכר לצמיתות" - הא אם נמכרה, צמותה היא.

על של כותים - פירות הכותים ודאי טבל

דמאי
פרק ו'

אחרת אף מאותו המין, או ממין אחר אף מאותה שדה, כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשיעור חכירותו, חייב אף לעשר, דדמי לפורע חובו. אי נמי, אין דעת המחכיר לקבל פירות טבולים, אלא כשפורע לו מאותה שדה ומאותו המין.

ב החוכר שדה מן הנכרי, מעשר ונותן לו.

החוכר שדה מן הנכרי - קנס קנסו חכמים לחוכר שדה מן הנכרי שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא שום ישראל חוכר שדה ממנו, ותשאר בורה בידו, ומתוך כך יצטרף למכרה לישראל בדימים מועטים. ובמקבל באריסות לא קנסו, שיותר חפץ הנכרי בחכירות מבאריסות.

רבי יהודה אומר: אף המקבל שדה אבותיו מן הנכרי, מעשר ונותן לו.

שדה של אבותיו - שגזלה הנכרי מאבותיו, וקנסוהו שיצטרף לעשר כדי שידחק עצמו ויקננה מן הנכרי. שמתוך שהיא חביבה עליו שהיתה של אבותיו, לא ניח לקבלה מן הנכרי ביותר מן הראוי לה, וכשיכבד עליו המעשר וקננה. וכוותיה דרבי יהודה קנימא לן, דלא פליג תנא קמא עליה.

ג כהן ולוי שקיבלו שדה מישראל, בשם שחולקין בחוליו, כך חולקין בתרומה.

כשם שחולקין בחוליו כך חולקים בתרומה - כשנוטל בעל השדה מחצה ושליש ורביע ממה שהוציאה השדה, נוטל גם כן מחצה ושליש ורביע מן התרומה והמעשרות המוטלות עליה, ונותנן הוא לכל כהן ולוי שירצה.

רבי אליעזר אומר: אף המעשרות שלהן, שעל מנת כן באו.

אף המעשרות שלהן - אם המקבל כהן, כל התרומה שלו. ואם לוי הוא, כל המעשר שלו.

שעל מנת כן - ירדו לקבל שדה זו באריסות. ואין הלכה כרבי אליעזר, דאף על גב דעל מנת כן ירדו, במה קנו.

דמאי
פרק ו'

תרומה - ואין צריך לתקן את התרומה כיון דספק הוא, ורוב עמי הארץ מעשרים הן.

א מן הודאי על הדמאי, תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות.

מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל - דהוי דומיא דמפריש מן הנקוב על שאינו נקוב - מן החיוב על הפטור. שאם הדמאי מעושר, נמצאת התרומה טבל דאורייתא, הילכך לא תאכל.

ב המקבל שדה מישראל או מן הנכרי או מן הכותי, יחלק לפנייהם.

המקבל שדה - למחצה לשליש ולרביע, כדרך האריסין.

חולק לפנייהם - ואינו צריך לעשר חלק בעל השדה, אבל מניח לפנייהם חלק שכר הקרקע כשאינו מעושר, ולא חייבו חכמים למקבל שיעשר על חלקו של בעל השדה, ויתן לו מה שפסק עמו כשהוא מעושר, מפני שזו ארץ ישראל, כדי שלא ימנעו מלקבל השדות באריסות.

החוכר שדה מישראל, תורם ונותן לו.

החוכר - מקבל השדה בדבר קצוב, כך וכך כורין לשנה, בין שהיא עושה הרבה, בין שהיא עושה מעט.

תורם ונותן לו - אבל לא מעשר, דכל חוכר על מנת כן יורד לשדה, שיתן לו חכירותו מפירות הגדלים בשדה בטבלם. ומיהו משום דאין להשהות התרומה, דאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה, משום הכי תורם ונותן לו. ומסתבר דמנפה לו התרומה מחכירותו, דמאי שנא תרומה ממעשר.

אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שנתן לו מאותה השדה ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה אחרת או ממין אחר, מעשר ונותן לו.

אמר רבי יהודה - אימתי סגי לחוכר שיתרום לכד ואינו מעושר? כשנותן לו חכירותו מאותה שדה, ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה

דמאי פרק ו'

ד אלא לחבר - לפרוש המוחזק לטהרות. ולא
מכרם למי שאינו חבר, שלא ירוף אותם
בטומאה.

בית הלל אומרים אף למעשר.

אף למעשר - אף למי שלא קבל עליו אלא
לעשר, אבל לא קבל עליו להיות מוחזק
לטהרות, יכול למכרם. דכיון דאפתי לא
הוכשרו, אמור שמא יאכלם קודם שיזיעו. ואף
על גב דרוב זיתים אין עומדין לאכלן קד,
בעלילה כל דהו דמצינן לתלות, תלינן.

ורמב"ם מוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית
הלל, דבית שמאי סברי אסור לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל, ובית הלל סברי מותר
לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל.

וצנועי בית הלל היו נוהגין כדברי בית
שמאי.

וצנועי בית הלל - ותיקין המדקדקים במצות
שהיו בבית הלל.

ה שנים שבצרו את פרמיהם לתוך גת אחת,
אחד מעשר ואחד שאינו מעשר, המעשר
מעשר את שלו, וחלקו בכל מקום שהוא.

אחד מעשר - נאמן על המעשרות.

ואחד אינו מעשר - אינו נאמן על המעשרות.

המעשר מעשר את שלו - מתקן החצי מכל
מה שגדל בכרם של שניהם.

וחלקו בכל מקום שהוא - בירושלמי מפרש
דהכי קאמר: וחלקו של חברו, דהיינו של זה
שאינו מעשר, בכל מקום שהוא דמאי הוא.
ומשום דאין ברירה, תיישנן שמא חצי חלקו
של המעשר ביד חברו שאינו מעשר, וחצי חלק
חברו בידו. הילכך, אף על פי שבכר תיקן
החצי מכל מה שגדל בכרם, תייב לתקן בתורת
דמאי חצי חלק חברו שבידו.

ו שנים שקיבלו שדה באריסות או שירשו
או שנשתתפו, יכול הוא לומר "טול אתה
חיטים שבמקום פלוני, ואני חיטים שבמקום

דמאי פרק ו'

ד ישראל שקבל מכהן ומלוי, המעשרות
לבעלים.

המעשרות לבעלים - בהא אפילו רבנן דפליגי
עליה דרבי אליעזר מודו, דכיון דשדה של
בעלים, מקום מעשר שיוירי שיריה.

רבי ישמעאל אומר: הקרתני שקבל שדה
מירושלמי, מעשר שני של ירושלמי.

הקרתני - לשון קרנה, כלומר: האיש היושב
בקרנה בכפרים. שכן דרך בני הכפרים לקבל
שדה מבני הכפרים.

וחכמים אומרים: יכול הוא הקרתני לעלות
ולאכלו בירושלים.

יכול הוא הקרתני לעלות ולאכלו
בירושלים - הילכך כל אחד נוטל חלקו
במעשר שני. וכן הלכה.

ה המקבל זיתים לשמן, כשם שחולקין
בחולין, כך חולקין בתרומה.

המקבל זיתים לשמן - ישראל שקבל זיתים
מכהן או מלוי.

כשם שחולקין בחולין כך חולקים בתרומה
- ואף על גב דלעיל לבעלים, הכא שאני, דלא
קבל קרקע אלא אילנות, ורבנן לא עבדי זיתים
כקרקע.

רבי יהודה אומר: ישראל שקבל מכהן ומלוי
זיתים לשמן או למחצית שבר, המעשרות
לבעלים.

או למחצית שבר - שימכור השמן, ויחלקו
הרוח לאמצע.

המעשרות לבעלים - דרבי יהודה עבד זיתים
כקרקע. ואין הלכה כרבי יהודה.

ו בית שמאי אומרים לא ימכור אדם את
זיתיו אלא לחבר.

לא ימכור אדם זיתיו - זיתים שנתלשו מן
האילן, ולא הוכשרו לקבל טומאה, כגון שעדיין
לא הזיעו זיעת המעטן, שהיא מכשירתן לקבל
טומאה.

דמאי

פרק ו'

דחלופי עבודה זרה וזין נסך אסורים בהנאה, הקא שרי עד שלא באו לידו, משום דירושת גר את אביו אינה מן התורה אלא מדברי סופרים.

ולא דמי לחבר ועם הארץ שיגשו את אביהם עם הארץ, דאפילו קודם שבאו לידו אסור לומר לו טול אתה חיטים ואני שעורים, דהתם הוה ירושה דאורייתא, והוי כאילו בא לידו.

יא המוכר פירות בסוריא, ואמר "משל ארץ ישראל הן", חייב לעשר.

סוריא - הם ארצות שכבש דוד שלא היו מארץ ישראל, כגון ארם נהרים וארם צובה. ולפי שעדיין לא נכבשה כל ארץ ישראל, לפיכך לא קדשו כקדושת הארץ, אף על פי שהיה כיבוש של רבים.

ובמקצת דינים היא כארץ ישראל, ובמקצת דינים היא כחוץ לארץ. והקונה פירות בסוריא אינו חייב להפריש מהן דמאי, לפי שרוב פירות הנמכרים בסוריא, מחוץ לארץ הן באים.

הילכך, כי אמר "מעושרין הן", נאמן, מגו דאי בעי אמר "של חוץ לארץ הן", והיה נאמן. כדתנן בפרק קמא: "מכזיב ולהלן נאמן", השתא נמי כי אמר "של ארץ ישראל הם ועשרתים", נאמן.

"מעושרין הן", נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

שהפה שאסר - כשאמר "של ארץ ישראל הם", וחייבים במעשר, הוא הפה שהתיר כשאמר "עשרתים", וכי היכי דמהמנינן ליה במאי דאסר כשאמר "של ארץ ישראל הם", והמניה נמי במה שהתיר כשאמר "עשרתים".

"משלי הן", חייב לעשר. "מעושרין הן", נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

משלי הן - "מן השדה שיש לי כאן בסוריא", חייבים לעשר, דבפירות של סוריא גזרו על הדמאי כשידוע שגדלו שם.

ואם ידוע שיש לו שדה אחד בסוריא, חייב לעשר.

דמאי

פרק ו'

פלוגי, ואני חיטים שבמקום פלוגי, "אתה זין שבמקום פלוגי, ואני זין שבמקום פלוגי".

טול אתה חיטין שבמקום פלוגי - הקא מיירי שחלקו שדה בקמותיה, וענבים המחוברים בפרם. הילכך יש ברירה, ואמרינן זהו חלקו המגיעו, והמעשר מעשר את שלו ודיו. ולעיל איירי שחלקו בתלוש, והתם אין ברירה, דכל קלח וקלח של שותפים הוא, וצריך לעשר דמאי על חלק חברו שבדיו.

אבל לא יאמר לו "טול אתה חיטים, ואני שעורים", "טול אתה זין, ואני אטול שמן".

אבל לא יאמר לו טול אתה חיטין ואני שעורים - דליכא למימר הקא זהו חלקו המגיעו, אלא הוה כמחלפים זה לזה, ונמצא זה המעשר מוכר חלקו למי שאינו מעשר.

ט חבר ועם הארץ שיגשו את אביהם עם הארץ, יכול הוא לומר לו "טול אתה חיטים שבמקום פלוגי, ואני חיטים שבמקום פלוגי", "אתה זין שבמקום פלוגי, ואני זין שבמקום פלוגי".

חבר - הנאמן לטהרות, ואין צריך לומר למעשרות.

שיגשו את אביהן עם הארץ - ופירות שהניח הוה דמאי, ובחזקת טמאים.

אבל לא יאמר לו "טול אתה חיטים, ואני שעורים", "טול אתה הלח, ואני אטול את היבש".

טול אתה הלח - שהוכשר לקבל טומאה, ואני ביבש שלא הוכשר לקבל טומאה. לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש, כדתנן לעיל בפרק שני.

י גר וגוי שיגשו את אביהם גוי, יכול הוא לומר "טול אתה עבודה זרה, ואני מעות", "אתה זין, ואני פירות". ואם משבאו לרשות הגר, אסור.

טול אתה עבודה זרה ואני מעות - אף על גב

דמאי

פרק ד'

שבת, מותר להפריש בשבת. אבל לא התנה, אסור, דתנן "ספק חשיכה, מעשרים את הדמאי" – הא ודאי חשיכה, לא.

והקא מיירי בהזמינו חבירו ולא הדירו, דאי הדירו – הא אמרינן לעיל פרק ד' "אוכל עמו בשבת ראשונה, אף על פי שאינו מאמינו על המעשרות". אי נמי, התם בשבת ראשונה של בחור שנשא בתולה, והקא בשאר שבתות.

"מה שאני עתיד להפריש מתר הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר עליו".

הרי הוא מעשר – ותרומה גדולה אינו צריך להפריש, דלא נחשדו עמי הארץ עליה, כדפרשין בפרק קמא. ועל אחד ממאה שפפריש למחר, אומר "הרי הוא מעשר ראשון, ושאר מעשר" – דהיינו תשעה שהוא חייב עדיין כדי שיהו עשרה למאה, מודד לו האחד, ואחר כך אומר "זה האחד שעשיתי תחילה מעשר, עשוי תרומת מעשר על תשעה הסמוכים לו".

"ומעשר שני בצפוננו או בדרומו, ומחולל על המעות".

מעשר שני – יהיה בצפוננו או בדרומו, ומחולל יהיה על המעות. ונמצא למחר שאין צריך להפריש כי אם תרומת מעשר בלבד, ואוכל ושותה את השאר.

דמאי

פרק ד'

ואם ידוע שיש לו שדה – אין כאן הפה שאסור הוא הפה שהתיר, דכיון שידוע שיש לו שדה, מסתמא משדהו הביא הפירות, ולא היה נאמן לומר מחוץ לארץ הם באים. הילכך, כי אמר "עשרתים" אינו נאמן, דליכא מגו.

יב עם הארץ שאמר לחבר "קח לי אגודת ירק", "קח לי גלוסקן אחד", לוקח סתם ופטור.

עם הארץ שאמר לחבר קח לי – כגון שהיה החבר הולך לשוק לקנות ירק לעצמו, ואמר לו עם הארץ "קח לי גם כן אגודה של ירק", ולקח חבר שתי אגודות סתם, ולא פירש "זו לי, וזו לעם הארץ", פטור מלעשר אותה שנותן לעם הארץ. דיש ברירה כשנותנה לעם הארץ שזו היא אותה שלקח מתחילה לצרכו, ואין חבר מחליפה בשלו.

פירוש אחר מן הירושלמי: עם הארץ שאמר לחבר "קח לי אגודת ירק", והמוכר חבר הוא, וידוע שזה הלוקח בשביל עם הארץ הוא לוקח, ולא לקח החבר לעצמו כלום, פטורה האגודה הזאת ממעשר דמאי. שפיון שהמוכר חבר, וידוע שלצורך עם הארץ הוא קונה, אינו מוכר לו אלא אם כן עישר, דהכי אמרינן לעיל פרק ב', שאסור למכור לעם הארץ אלא אם כן עישר תחילה.

אבל אם קנה החבר אחת לעצמו ואחת לעם הארץ ונתערבו, חייב לעשר, דשמא מה שמכר לו לעצמו אינו מעושר, שהמוכר לחבר אינו צריך לעשר, והקונה עליו מוטל לעשר, כדאמרן לעיל פרק ב'.

גלוסקן – כפר לחם יפה.

ואם אמר "שלי זה, וזה של חברי", ונתערבו, חייב לעשר, ואפילו הן מאה.

ואפילו הן מאה – ואפילו נתערבה אחת שלו במאה של עם הארץ.

יא המזמין את חבירו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על המעשרות, אומר מערב שבת:

אומר מערב שבת וכו' – והיכא דהתנה מערב